THE ABUSE OF A DOMINANT POSITION. CASE STUDY - ASTRA ZENECA

Anca Ileana Duşcă

Prof., PhD, University of Craiova

Abstract: The regulations contained in art. 101 and 102 TFEU apply to the commercial behavior of entreprises whose size or activity is sufficient to be affected by these rules. They apply not only to the countrise in the European Union, due to the equivalent provisions apperaring in the Treaty (Porto) on the European Economic Area (EEA) they apply to the EFTA member states (without Switzerland). This space represents a territory with over 300 million people, thus being the largest European markt. Because art. 101, 102 TFEU are included in the section "Rules applicable to enterprises", we understand that apply to enterprises, as economic agents. The notion of enterprise is not defined by Treaty, the definition being the responsibility of doctrine and jurisprudence; the doctrine appreciated that from an economic point of view, the entreprise is a set of human and material means concordant under an economic direction for the achievement of an economic objective. The Court of First Instance qualified as an enterprise „all economic entities made up of a set of material and human elements" and the Commission considered that "all entities carryng out a commercial activity can be considered an enterprise".

Keywords: enterprise, dominant position, European Union, Commission, Court of Justice of the European Union

Cadrul legal

Art. 102[1] TFUE priveşte comportamentul unilateral anticoncurenţial al unei întreprinderi, când ea se găseşte într-o poziţie dominantă pe piaţă, spre deosebire de art. 101[2] TFUE care presupune două sau mai multe întreprinderi. Se înţelege că art. 102 TFUE vizează cazul în care comportamentul constituie un abuz de poziţie dominantă susceptibil să afecteze comerţul între statele membre; prin urmare, interdicţia nu priveşte modul de dobândire sau deţinere a unei poziţii dominante, ci faptul de a abuza de o situaţie de dominare; rezultă că toate întreprinderile aflate în poziţie dominantă, au obligaţia de a nu exercita abuziv puterea economică pe care o

[1] „Este incompatibilă cu piaţa internă şi interzisă, în măsura în care poate afecta comerţul dintre statele membre, folosirea în mod abuziv de către una sau mai multe întreprinderi a unei poziţii dominante deţinute pe piaţa internă sau pe o parte semnificativă a acesteia. Aceste practici abuzive pot consta în special în: (a) impunerea, direct sau indirect, a preţurilor de vânzare sau de cumpărare sau a altor condiţii de tranzacţionare inechitabile; (b) limitează producţia, comercializarea sau dezvoltarea tehnică în dezavantajul consumatorilor; (c) aplicarea în raporturile cu partenerii comerciali a unor condiţii inegale la prestaţii echivalente, creând astfel acestora un dezavantaj concurenţial; (d) condiţionarea încheierii contractelor de acceptarea de către parteneri a unor prestaţii suplimentare care, prin natura lor sau în conformitate cu uzanţele comerciale, nu au legătură cu obiectul acestor contracte."

[2] (1) „Sunt incompatibile cu piaţa internă şi interzise orice acorduri între întreprinderi, orice decizii ale asocierilor de întreprinderi şi orice practici concertate care pot afecta comerţul dintre statele membre şi care au ca obiect sau efect împiedicarea, restrângerea sau denaturarea concurenţei în cadrul pieţei interne şi, în special, cele care: (a) stabilesc, direct sau indirect, preţuri de cumpărare sau de vânzare sau orice alte condiţii de tranzacţionare; (b) limitează sau controlează producţia, comercializarea, dezvoltarea tehnică sau investiţiile; (c) împart pieţele sau sursele de aprovizionare; (d) aplică, în raporturile cu partenerii comerciali, condiţii inegale la prestaţii echivalente, creând astfel acestora un dezavantaj concurenţial; (e) condiţionează încheierea contractelor de acceptarea de către parteneri a unor prestaţii suplimentare care, prin natura lor sau în conformitate cu uzanţele comerciale, nu au legătură cu obiectul acestor contracte. (2) Acordurile sau deciziile interzise în temeiul prezentului articol sunt nule de drept".

deţin pe piaţă. Această obligaţie, ce nu incumbă întreprinderilor cu o putere economică mică[3], are drept justificare faptul că, din punct de vedere economic, o întreprindere într-o poziţie dominantă este mai puţin afectată de presiunile concurenţiale pe o piaţă, ceea ce-i permite să funcţioneze fără să caute cea mai bună eficacitate, sau să impună preţuri mai competitive[4]. Într-o atare situaţie, întreprinderea trebuie să aibă un comportament ireproşabil, evitând să exploateze poziţia sa în dauna terţilor sau a structurii pieţei. Făcând o comparaţie între cele două texte ale art. 101 şi 102 TFUE – care ambele condamnă comportamente anticoncurenţiale, putem observa că spre deosebire de art. 101 TFUE, art. 102 TFUE nu include nicio excepţie; acest lucru este firesc pentru că simpla noţiune de „abuz" este incompatibilă cu ideea de „contribuţie la progres" economic sau de orice altă natură[5]. Pe de altă parte, şi procedurile sunt diferite: astfel, nicio notificare a unei poziţii dominante nu este prevăzută, autorii nu pot să solicite Comisiei o declaraţie de neaplicabilitate, în schimb părţile pot să se adreseze Comisiei cu o cerere de atestare negativă[6]. În rest, procedura prevăzută de cele două articole este la fel, iar sancţiunile identice[7], cu precizarea cuprinsă în art. 101 TFUE: „(2) Acordurile sau deciziile interzise în temeiul prezentului articol sunt nule de drept".

Abuzul sancţionat de art. 102 TFUE ca nociv este, în principiu, unilateral, el este realizat de o întreprindere indiferent: că are caracter public sau privat; de obiectul sau activitatea întreprinderii care poate fi: vânzarea de mărfuri sau prestarea de servicii[8]; că, sau mai ales, dacă întreprinderea considerată în „poziţie dominantă" este în situaţie de monopol de drept[9]; de forma juridică şi de natura finanţării[10]; dacă acţionează singular sau într-un grup de întreprinderi. În

3 E.G. Olteanu, *Dreptul concurenţei comerciale*, Ed. Universitaria, Craiova, 2002, p. 166; L. Vogel, J. Vogel, *Le droit européen des affaires*, Dalloz, Paris, 1994; A. Decocq, *Droit communautaire des affaires*, Paris, 1995, pp. 292-294.

4 V. Constantinesco, J.-P. Jacqué, R. Kovar, D. Simon, *Traité instituant la CEE*, Economica, Paris, 1992, p. 566.

5 C. Gavalda, G. Parleani, *Traité de droit communitaire des affaires*, Litec, 1992, p. 550;
A. Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*, ed. a IV-a, revăzută şi adăugită după Tratatul de la Lisabona (2007/2009), Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2010; B. Andreşan-Grigoriu, T. Ştefan, *Tratatele Uniunii Europene – actualizat 2010*, ed. a II-a, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2010.

6 Regulamentul nr. 17 din 6 februarie 1962, art. 2.

7 *Art. 103 TFUE* (ex-art. 83 TCE): (1) Regulamentele sau directivele utile în vederea aplicării principiilor prevăzute la art. 101 şi 102 se adoptă de către Consiliu, la propunerea Comisiei şi după consultarea Parlamentului European. (2) Dispoziţiile prevăzute la alin. (1) urmăresc în special: (a) să asigure respectarea interdicţiilor prevăzute la *art. 101 alin. (1) şi la art. 102 prin instituirea de amenzi şi penalităţi cu titlu cominatoriu*; (b) să determine normele de aplicare a art. 101 alin. (3), luând în considerare necesitatea, pe de o parte, de a asigura o supraveghere eficientă şi, pe de altă parte, de a simplifica pe cât posibil controlul administrativ; (c) să precizeze, dacă este cazul, domeniul de aplicare a art. 101 şi 102 în diferitele ramuri economice; (d) să definească rolul Comisiei şi al Curţii de Justiţie a Uniunii Europene în aplicarea dispoziţiilor prevăzute de prezentul alineat; (e) să definească raporturile între legislaţiile interne, pe de o parte, şi dispoziţiile prezentei secţiuni, precum şi cele adoptate în temeiul prezentului articol, pe de altă parte.

8 Sau cazul unei societăţi care repartizează artişti şi interpreţi, Tournier et Lacazeau, 13 iulie 1989, citată de C. Gavalda, G. Parleani, *op. cit.*, p. 551.

9 *Höfner et Esser c. Macroton Grub H*, 23 aprilie 1991, C. 41-90, Rec, p. 1-1979.
Sunt excluse totuşi sectoarele privind apărarea şi cărbunele şi oţelul care sunt supuse prevederilor art. 66, par. 7 CECO. În jurisprudenţă s-au avut în vedere şi consecinţele unui monopol de fapt, pe piaţa comunitară sau o parte a ei; astfel s-a admis că societăţile de televiziune sunt într-o poziţie dominantă, în sensul art. 86 TCEE, când în virtutea unui monopol de fapt, ele sunt în situaţia de a împiedica efectiva concurenţă, pe piaţa din domeniul revistelor săptămânale de televiziune în teritoriile în discuţie. A se vedea: O. Manolache, *Regimul juridic al concurenţei*, Ed. All, Bucureşti, 1997, pp. 140-141.

10 Trebuie să nu pierdem din vedere că art. 101 şi 102 TFUE se aplică întreprinderilor indiferent de forma juridică, societăţi civile, cooperatiste, comerciale, grupuri de interese economice, stabilimente publice dotate cu personalitate morală, asociaţii etc., şi aceasta pentru că, după cum se ştie, la nivelul Uniunii Europene, definiţiile extensive sunt agreate. D. Leonard, *Ghidul Uniunii Europene*, Ed. Teora, Bucureşti, 2001; A. Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*, ed. a IV-a, revăzută şi adăugită după Tratatul de la Lisabona (2007/2009), Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2010; B. Andreşan-Grigoriu, T. Ştefan, *Tratatele Uniunii Europene – actualizat 2010*, ed. a II-a, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2010.

acest al doilea caz, se pot întâlni situaţii în care comportamentul incriminat să fie sancţionat ori pe temeiul art. 101 TFUE, ori pe temeiul art. 102 TFUE; astfel, este o diferenţă între cazul mai multor întreprinderi între care există obligaţii legale ce fac obiectul unui contract, când se aplică art. 101 TFUE, şi cazul mai multor întreprinderi ce realizează un comportament paralel sau suplimentar al întreprinderilor plasate într-un oligopol, când va fi aplicabil art. 102 TFUE[11]. Dar se poate întâlni şi situaţia în care comportamentul a două societăţi, dintre care una deţine puterea de control asupra celeilalte şi o exercită efectiv, este caracterizat prin unitatea evidentă de acţiune faţă de terţi; în acest caz ele trebuie considerate ca o unitate economică. O astfel de unitate economică este indiscutabilă, dacă societatea-mamă dispune de un control de 100% asupra filialelor sale, control pe care-l exercită efectiv sau dacă societatea-mamă determină linia de acţiune a filialelor sale[12].

Piaţa pertinentă sau piaţa dominantă, pentru Curtea de Justiţie, sau piaţa în cauză, pentru Comisie[13] reprezintă un segment al pieţei globale având mai multe subpieţe. În dreptul concurenţei, piaţa pertinentă este, înainte de orice, locul de întâlnire între furnizorii de produse sau servicii, oferta şi potenţialii cumpărători, cererea ceea ce înseamnă că, un punct de întâlnire implică atât un loc geografic comun pentru ca oferta cu cererea să se poată întâlni, cât şi concordanţa între aşteptările specifice cererilor clienţilor în materie de bunuri şi servicii şi oferta furnizorilor[14]. „Piaţa pertinentă se determină prin combinarea pieţei produselor sau serviciilor cu piaţa geografică" spune Curtea de Justiţie, în hotărârea din 14 februarie 1978[15]. Ea notează că „există o linie de delimitare a acestei pieţe atât din punct de vedere al produsului, cât şi din punct de vedere geografic" şi adaugă că posibilităţile de concurenţă, privite de art. 86 TCEE, trebuie să fie examinate în funcţie de caracteristicile produsului în cauză şi prin referire la o zonă geografică definită, în care este comercializat şi unde condiţiile concurenţei sunt suficient de omogene pentru a aprecia jocul puterii economice a întreprinderii interesate.

Definirea pieţei de produse[16] sau servicii se sprijină pe conceptul de „substituire": astfel piaţa cuprinde produsele ce răspund unei cereri determinate, care sunt în mod riguros identice sau înlocuibile cu altele în scopul folosirii lor. După Curtea de Justiţie, piaţa pertinentă este zona în care condiţiile obiective de concurenţă la produsele sau serviciile în cauză trebuie să fie similare pentru toţi operatorii economici: piaţa brutarilor este o piaţă limitată la cartierul unde locuieşte consumatorul, căci e greu de imaginat un consumator care să traverseze o regiune, un departament, un mare oraş, pentru a cumpăra o franzelă. Dacă există un singur brutar în cartier el poate fi în poziţie dominantă, pe piaţa pertinentă, limitată, de exemplu, la franzelele proaspete, piaţa produsului, şi în cartierul respectiv, piaţa geografică. Într-un asemenea caz este evident că dreptul comunitar nu se aplică deoarece cartierul unui oraş nu constituie „o parte substanţială a

11 P. Craig, G. de Búrca, *Dreptul Uniunii Europene Comentarii, jurisprudenţă şi doctrină*, ed. a IV-a, serie coordonată de B. Andreşan-Grigoriu şi T. Ştefan, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2009, p. 312.

12 *Euro Fix-Banca c. Hilti*, 22 decembrie 1987, JOCE: L. 65. 11 martie 1988; *Bodson c. SA Pompes funèbres des régions libérées*, Cauza C-30/87, Rec., p. 2479, CJCE, 4 mai 1988.

13 Expresiile şi le-au împrumutat reciproc, astfel că, într-un dosar din 1978, Curtea precizează că: „trebuie să fie determinată mai întâi, de un punct de vedere geografic şi, de asemenea, material înainte de a cerceta în ce măsură trebuie să se ţină cont de partea din piaţă deţinută de o întreprindere aflată în poziţie dominantă". – C. Gavalda, G. Parleani, *op. cit*., p. 554.

14 A. Decocq, *Droit communautaire des affaires*, Paris, 1995, pp. 192-194; Commentaire Megret, *Le droit de la CEE*, vol. 1, Editions de l'Université de Bruxelles, 1992, pp. 511-512; V. Constantinesco, J.-P. Jacqué, R. Kovar, D. Simon, *Traité instituant la CEE*, Économica, Paris, 1992, p. 766.

15 Cauza C-27/76, *United Brands c. Comisiei*, Hotărârea Curţii din 14 februarie 1978, Rec. 207.

16 În doctrină se subliniază că definirea pieţei produselor nu este tocmai uşoară pentru că „lucruri care sunt din punct de vedere fizic diferite, pot fi în competiţie (sistemul de încălzire domestică pe gaz sau motorină) în timp ce, lucruri care sunt asemănătoare din punct de vedere fizic nu sunt în competiţie (anvelope pentru camioane şi anvelope pentru autoturisme)". A se vedea E.G. Olteanu, *op. cit.*, p. 169.

pieţei comune" (art. 86 TCEE), dar sunt şi pieţe geografice mondiale: de ex. piaţa avioanelor de cursă lungă[17].

În concluzie, „piaţa", care, într-adevăr, reprezintă mai mult un concept economic, decât juridic, nu este o noţiune abstractă; ea presupune o dimensiune teritorială, deja analizată, şi una materială, care se referă la „produs" sau „servicii". La acestea, doctrina adaugă şi o dimensiune temporală, referindu-se la activităţile sezoniere[18]. În ceea ce priveşte „produsul", piaţa se referă, mai întâi, la produse „identice"[19], calificare ce s-a dovedit a fi nu tocmai facilă, şi apoi, la produsele care pot fi înlocuite de către utilizatori sau consumatori. Comisia şi Curtea au precizat că în toate cazurile, aprecierea „puterii de înlocuire" trebuie să se facă în concret şi în acelaşi timp esenţială este puterea practică[20], şi nu teoretică, de înlocuire a produselor. „Jurisprudenţa autorităţilor comunitare furnizează în această privinţă exemple grăitoare: de exemplu, într-un dosar s-a pus în discuţie interschimbarea între ambalajele metalice şi ambalajele de sticlă; Comisia a refuzat această interschimbare, din cauza specificităţii de folosire a celor două tipuri de ambalaje şi din cauza dificultăţilor de substituire efectivă şi rapidă. În alt caz, era vorba de a aprecia dacă banana are piaţa sa proprie şi dacă ea nu poate fi înlocuită cu alte fructe proaspete; s-a constat că datorită maturării sale anuale, acest fruct este unul privilegiat, care are propria sa piaţă"[21].

Poziţia dominantă primeşte, de asemenea, un înţeles specific[22]. În virtutea regulilor Uniunii Europene în materie de concurenţă, astfel cum a fost interpretată de jurisprudenţă, o poziţie dominantă este o situaţie ce furnizează unei întreprinderi sau unui grup de întreprinderi, în virtutea teoriei poziţiei dominante colective, posibilitatea unui comportament independent, într-o măsură apreciabilă faţă de concurenţi şi, în final, faţă de consumatori. În afacerea Hoffman - La Roche[23] Curtea a precizat că „poziţia dominantă nu exclude o anumită concurenţă, dar că întreprinderea care beneficiază de această poziţie este în măsură să decidă sau să influenţeze de o manieră semnificativă condiţiile, în care concurenţa se desfăşoară şi în toate cazurile să se comporte fără să trebuiască să ţină cont de această concurenţă, şi fără ca această atitudine să-i aducă prejudicii".

Conform Comunicării Comisiei din 9 decembrie 1997[24], acest lucru se produce când o întreprindere sau un grup de întreprinderi asigură o parte importantă a ofertei pe o piaţă determinată, cu condiţia să existe şi alţi factori, ca de exemplu, o slabă capacitate de reacţie a clienţilor sau relaţia dintre părţile deţinute pe piaţă ale întreprinderilor în cauză şi ale

17 B.M.C. Predescu, A.I. Duşcă, *Dreptul comunitar al afacerilor,* Ed. Universitaria, Craiova, 2002, p. 183.

18 Ex. piaţa fructelor exotice este mai mare în sezonul rece decât în cel cald, când există o ofertă consistentă de fructe din producţia internă. A se vedea E.G. Olteanu, *op. cit.,* p. 172.

19 *ICI (Instituta Chemiterapica Italiana Sp. A) şi CSC (Comercial salvanto) c. Zoja*, 16 martie 1974, dos. 6 şi 7/1973, Rec., p. 223. Dificultatea a constat atât în faptul că anumite substanţe chimice neidentice pot răspunde aceloraşi scopuri, cât şi în faptul că în speţă CSC se afla într-o situaţie de monopol.

20 S-a observat, din nou, că se disting subpieţe: cazul alamei pentru orchestra în stil britanic, BBI – Booscy et Haawkes, 29 iulie 1987: JOCE, L. 286, 9 oct. 1987 sau diferitele pieţe de apă plată, Decis. 7 dec. 1988, JOCE, L. 33, 4 februarie 1989. A se vedea C. Gavalda, G. Parleani, *op. cit.,* p. 556.

21 În alte cazuri a trebuit să se ţină cont de aprecierea – foarte selectivă – a utilizatorilor profesionişti: cum este cazul pieţelor de schimb pentru maşini sau al alamei pentru orchestra în stil britanic. A se vedea C. Gavalda, G. Parleani, *op. cit.,* p. 557.

22 A se vedea: C. Altomonte, M. Nava, *Economics and Policies of an Enlarged Europe*, Ed. Edward Elgar, Celtenham, 2006; J. Anderson, *Public Policy Making*, Ed. Praeger, New York, 1975; T. Baskoy, *The Political Economy of the European Union Competition Policy*, Ed. Routledge, New York, 2008; W.J. Baumol, A.S. Blinder, *Economics: Principles and Policy*, ed. a XII-a, Ed. South-Western CengageLearning, Mason (SUA), 2010; J. Black, N. Hashimzade, G.D. Myles, *A Dictionary of Economics*, Ed. Oxford University Press, Oxford, 2009.

23 Cauza C-35/76, *Hoffman - La Roche*, Hotărârea Curţii din 13 februarie 1979, Rec., p. 462.

24 Comunicarea Comisiei privind definirea pieţei relevante în sensul dreptului comunitar al concurenţei (97/C 372/03) (Text cu relevanţă pentru SEE), JOCE, C 372/5, 9 decembrie 1997. A se vedea şi: *Comunicare a Comisiei – Orientări privind priorităţile Comisiei în aplicarea art. 82 din Tratatul CE la practicile de excludere abuzivă ale întreprinderilor dominante* (2009/C 45/02).

concurenţilor lor, în special aceia dintre cei mai apropiaţi, avansul tehnologic al unor întreprinderi faţă de concurenţii lor, existenţa unei reţele dezvoltate de vânzări şi absenţa concurenţei potenţiale, integrarea verticală a unei întreprinderi, o reţea comercială perfecţionată, reputaţia unei mărci, apartenenţa la grupuri de întreprinderi ce operează în întreaga Europă sau lume cu avantaje asupra concurenţilor, constând în rolul preponderent al grupurilor în materie de investiţii şi cercetare şi speciala întindere a volumului mărfurilor[25].

Este firesc să existe mai multe criterii, nu numai cota de piaţă, pentru determinarea poziţiei dominante pentru că, este adevărat că o cotă de peste 60% apare ca o dovadă suficientă a unei poziţii dominante, dar chiar şi un procent mai mic, poate să fie relevant, dacă există o diferenţă semnificativă, faţă de partea din piaţa principalilor concurenţi[26]. Dimpotrivă, o întreprindere care deţine 25% din piaţă, poate avea o poziţie dominantă, cu condiţia ca restul pieţei să fie ocupat de multe întreprinderi mai mici, care nu reprezintă pentru ea o ameninţare[27].

După o interdicţie de principiu a exploatării abuzive a unei poziţii dominante pe piaţa comună, art. 102 TFUE enumeră, nelimitativ, patru cazuri de astfel de abuz, în următorii termeni: „... Aceste practici abuzive pot consta *mai ales* în: a) impunerea, direct sau indirect, a unor preţuri de cumpărare sau de vânzare sau a unor condiţii de tranzacţie inechitabile; b) limitarea producţiei, a pieţelor de desfacere sau a dezvoltării tehnice, în dauna consumatorilor; c) aplicarea unor condiţii inegale la prestaţii echivalente faţă de parametrii comerciali creându-se astfel un dezavantaj concurenţial; d) condiţionarea încheierii contractelor de acceptarea de către parteneri a unor prestaţii suplimentare, care prin natura lor sau conform uzanţelor comerciale, nu au nicio legătură cu obiectul acestor contracte."

O primă idee care rezultă din art. 102 TFUE, este aceea că articolul condamnă nu atât poziţia dominantă, existenţa sau dobândirea unei poziţii dominante, în sine, ci exercitarea abuzivă a unei astfel de poziţii. În lipsa unei definiţii legale a „abuzului de poziţie dominantă", Curtea de Justiţie a definit conceptul de abuz ca fiind unul obiectiv, legat de comportamentul unui întreprinzător într-o poziţie dominantă, care influenţează starea pieţei prin diminuarea concurenţei. Conceptul de abuz de poziţie dominantă presupune, deopotrivă, comportamentul opresiv asupra furnizorilor, clienţilor şi consumatorilor, cât şi atitudinea unor concurenţi actuali sau potenţiali ce urmăresc să protejeze şi să întărească poziţia dominantă[28].

Dintre cazurile prevăzute de art. 102 TFUE, pe primul plan, se află impunerea, directă sau indirectă, a unor preţuri de cumpărare sau de vânzare, a unor condiţii de tranzacţie inechitabile, poate şi pentru că reprezintă tipul (tiparul) abuzului. În categoria „preţuri inechitabile" intră atât preţurile excesive care, impuse fiind, aduc prejudicii consumatorilor, ce se află în situaţia de a nu găsi alternative, cât şi preţurile discriminatorii. Astfel, un abuz poate îmbrăca forma preţurilor excesiv de mari, caz în care trebuie văzut dacă diferenţa, dintre costurile de producţie necesare şi preţul de vânzare, este excesivă, a preţurilor excesiv de mici, sau a preţurilor de ruinare, adică preţuri mai mici, decât chiar preţurile de producţie, care au drept scop eliminarea concurenţilor mai slabi economic[29]. Limitarea producţiei, a pieţelor de desfacere, a dezvoltării tehnice în dauna consumatorilor reprezintă cazuri de abuz, pe care o întreprindere, în

25 Cauza *United Brands*; Cauza C-85/76, *Hoffman La Roche*; Cauza C-68/77 şi 78/1989 *SIV c. Comisiei*, hotărârea Curţii din 10 martie 1992, citate de O. Manolache, *Regimul juridic al concurenţei în dreptul comunitar*, Ed. All, Bucureşti, 1997, p. 141.

26 Nu s-a admis existenţa unei poziţii dominante în afara unor întreprinderi excepţionale, în cazul în care se deţine între 5 şi 10% dintr-o piaţă din domeniul produselor de înaltă tehnicitate care, totuşi, apar majorităţii consumatorilor ca uşor de substituit. Cauza C-26/76, *Metre SB Grossmarkete Gmbt*, citată de O. Manolache, *op. cit.*, p. 139.

27 *Idem*; G. Isaac, *Droit communautaire général*, Masson, Paris, 1998.

28 A se vedea: E.G. Olteanu, *op. cit.*, p. 177; M. Cini, L. McGovan, *Competition Policy in the European Union*, Ed. Palgrave MacMillan, New York, 1998.

29 În legătură cu preţurile de ruinare s-a afirmat chiar că „de reducerile de preţ pe termen scurt, consumatorii vor beneficia, dar riscă să se găsească la cheremul unui întreprinzător dominant după ce acesta a câştigat o mare parte a pieţei". E.G. Olteanu, *op. cit.*, p. 179.

poziţie dominantă le poate realiza, cazuri incriminate de art. 102 lit. b) TFUE. Acest text a permis sancţionarea, de exemplu, a refuzului de furnizare a informaţiilor tehnice necesare activităţii utilizatorilor şi concurenţilor[30]. Aplicarea unor condiţii inegale la prestaţii echivalente faţă de partenerii comerciali, creându-le astfel un dezavantaj concurenţial, este cazul prevăzut la lit. c) a art. 102 TFUE şi reprezintă o altă manifestare obişnuită a unei poziţii dominante. Cazurile sunt abundente şi dintre acestea se poate cita practica preţurilor sau a rabaturilor discriminatorii sau sistemul de remize zise „de fidelitate" (în acest sens afacerea Michelin[31] reprezintă un exemplu elocvent. Această societate dominantă pe piaţa pneurilor – 69% din piaţă – avea o forţă determinată şi de alţi factori, printre care faptul că ea oferea o gamă largă de produse. Dar, în acelaşi timp, ea realiza asupra revânzătorilor de pneuri o influenţă preponderentă în sensul că, pe de o parte, fixa pentru revânzători un „obiectiv de vânzare, astfel încât vânzările totale să se menţină sau să crească", iar, pe de altă parte, ea practica o politică de „reduceri selective". Aceasta a avut ca rezultat faptul că revânzătorii s-au întrecut în vânzări, în dorinţa obţinerii reducerilor, iar societatea a abuzat de această discriminare)[32].

Condiţionarea încheierii contractelor de acceptarea de către parteneri a unor prestaţii suplimentare, care, prin natura lor sau conform uzanţelor comerciale, nu au nicio legătură cu obiectul acestor contracte, este cazul prevăzut de art. 102 lit. d) TFUE şi reprezintă un alt exemplu de abuz de poziţie dominantă, abuzul constând în aceea că un contract este încheiat cu condiţia, subordonat îndeplinirii, de către partener a unor prestaţii fără legătură cu obiectul contractului[33]. Faţă de textul art. 102 TFUE, trebuie precizat că există o serie de practici care nu intră în categoria exerciţiului de abuz al unei poziţii dominante şi există alte practici, care fiind socotite abuzive, au fost sancţionate. În prima categorie intră „faptul unei asociaţii cooperative de vânzări, care, deţinând o poziţie dominantă şi-a modificat statutele, în sensul interzicerii participării membrilor ei, la alte forme de cooperare organizate, care sunt în concurenţă directă cu ea, în măsura în care prevederea respectivă este limitată la ceea ce este necesar spre a se garanta funcţionarea corespunzătoare a cooperativei şi menţinerea puterii ei contractuale în relaţie cu producătorii"[34]. Din categoria a doua de cazuri, neavute în vedere, de redactorii Tratatului, dar care sunt considerate cazuri de exploatări abuzive fac parte „clauzele de aliniere" (numite şi clauze engleze) care constau în aceea că, dacă un client obţine de la alţi producători, oferte de preţ mai favorabile, el poate cere întreprinderii aflate în poziţie dominantă, să-şi alinieze preţurile la aceste oferte. Dacă întreprinderea nu dă curs acestei cereri, clientul este autorizat să se aprovizioneze de la producătorii în cauză, fără însă să piardă beneficiul rabatului de fidelitate. Departe de a face să joace concurenţa în profitul cumpărătorului, clauza engleză, prin natura sa, nu face decât să pună la dispoziţia producătorului elementele informative asupra situaţiei de pe piaţă, mai ales asupra posibilităţilor şi iniţiativelor concurenţilor, care sunt în mod particular preţioase pentru

30 Este cazul IBM. A se vedea şi: Hotărârea tribunalului (Marea Cameră) din 17 septembrie 2007, dată în cauza T-201/04, Microsoft Corp c. Comisiei Comunităţilor Europene. A se vedea: C. Gavalda, G. Parleani, *op. cit*., p. 562; P. Craig, G. de Búrca, *EC Law Text, cases & materials*, Ed. Clarendon Press, Oxford, 1998.

31 Cauza C-322/81 *Nederlandsche Banden Industrie Michelin c. Comisiei*, Hotărârea Curţii de Justiţie din 9 noiembrie 1983, Rec., p. 3461.

32 C. Gavalda, G. Parleani, *op. cit*., p. 563; S. Deleanu, *Drept comunitar al afacerilor*, Ed. Servo-Sat, Arad, 2002.

33 „Exemplu: achiziţionarea unui frigider legată de obligaţia de a cumpăra lunar pachete cu mâncare congelată; cumpărarea unui sistem de fotocopiere legată de obligaţia de a asigura service-ul timp de 5 ani; chiar şi includerea unei mese în preţul biletului de avion a fost analizată ca exemplu de constrângere sancţionat de uzanţa comercială". A se vedea E.G. Olteanu, *op. cit*., p. 182; L. Lazăr, *Considerartions on the Role of EU's Competition Policy in Achieving the Objectives of the Strategy Europe 2020*, în Curentul Juridic no. 3/2010; L. Lazăr, *Reformarea dreptului comunitar al concurenţei – încercare de a asigura convergenţa între instrumentele de politică concurenţială ale Comisiei Europene (I-II)*, în RRDA nr. 5 şi 6/2009.

34 C. 250/90, *Gottrup-Klim Grovvareforening*, 15 decembrie 1994, citat de O. Manolache, *Regimul juridic al concurenţei...*, p. 142.

determinarea conduitei şi a strategiei de piaţă[35]. Toate aceste cazuri, creaţie a jurisprudenţei, au stat la baza teoriei conform căreia abuzul nu poartă asupra schimburilor comerciale pe piaţă, ci asupra „structurii pieţei”[36].

Cuvintele: „exploatarea abuzivă ... este interzisă în măsura în care comerţul dintre statele membre poate fi afectat” le întâlnim în cele două texte care incriminează practicile anticoncurenţiale, art. 101 şi 102 TFUE, ceea ce ne determină să tragem concluzii asemănătoare, şi anume: ca şi în cazul acordurilor interzise, se cere pentru aprecierea abuzului de poziţie dominantă, posibilitatea, chiar neurmată de concretizări, a afectării comerţului dintre statele membre; şi într-un caz şi în celălalt, dreptul Uniunii Europene în materie de concurenţă se va aplica indiferent de locul situării întreprinderilor, care am observat că poate fi în SEE sau în afara acestuia, dar poate să afecteze comerţul dintre statele membre; afectarea comerţului poate fi, în ambele cazuri, atât directă, cât şi indirectă. Beneficiarii pot fi afectaţi indirect, prin alterarea structurii concurenţiale efective; astfel dacă deţinătorul unei poziţii dominante, stabilit în piaţa internă, tinde prin exploatarea abuzivă a acesteia să elimine un concurent stabilit în aceeaşi piaţă, este indiferent de a se cunoaşte dacă acest comportament priveşte activităţile de export ale sale, sau activităţile în piaţa internă propriu-zisă, de vreme ce este de observat că această eliminare va avea repercusiuni constante asupra structurii concurenţei în piaţa comună[37]; cele două interdicţii trebuie aplicate în baza „principiilor” care deschid tratatele bază şi în special este vorba de art. 3 din TUE[38].

Cauza Astrazeneca

Hotărârea Tribunalului (Camera a șasea extinsă) din 1 iulie 2010, dată în cauza T-321/05, repetă o serie din ideile mai sus amintite. Cauza a avut ca părți AstraZeneca AB[39], AstraZeneca plc, împotriva Comisiei Europene și ca obiect cererea de anulare a Deciziei C (2005) 1757 final a Comisiei din 15 iunie 2005 referitoare la o procedură de aplicare a articolului 82 CE și a articolului 54 din Acordul privind SEE (cazul COMP/A.37.507/F3 – AstraZeneca). Mai precis, la 15 iunie 2005, Comisia a adoptat o decizie referitoare la o procedură de aplicare a articolului 82 CE și a articolului 54 din Acordul privind SEE, prin care a constatat că AstraZeneca AB și AstraZeneca plc au comis două abuzuri de poziție dominantă, cu încălcarea articolului 82 CE și a articolului 54 din Acordul privind SEE. Primul comportament incriminat a constat într-un ansamblu de declarații pretins înșelătoare făcute în fața oficiilor de brevete din Germania, din Belgia, din Danemarca, din Norvegia, din Țările de Jos și din Regatul Unit, precum și în fața instanțelor naționale din Germania și din Norvegia (articolul 1 alineatul (1) din decizia atacată). Al doilea comportament incriminat a constat în depunerea de cereri de retragere a autorizațiilor de introducere pe piață a capsulelor de Losec în Danemarca, în Norvegia și în Suedia, combinată cu retragerea de pe piață a capsulelor de

35 C. Gavalda, G. Parleani, *op. cit*., pp. 563-564.

36 D.I. Van Bael, *Competition Law of the European Communities*, Ed. Kluwer Law International, Haga, 2005.

37 B. Goldman, A. Lyon, *Droit commercial européen*, Dalloz, Paris, 1983, pp. 596-605, citat de O. Manolache, *op. cit*., p. 143; M. Luţaş, *Integrare economică europeană*, Ed. Economică, București, 1999.

38 *Art. 3 TUE* (ex-art. 2 TUE) din Titlul I (Dispoziţii comune): (3) „Uniunea instituie o piaţă internă. Aceasta acţionează pentru dezvoltarea durabilă a Europei, întemeiată pe o creştere economică echilibrată şi pe stabilitatea preţurilor, pe o economie socială de piaţă cu grad ridicat de competitivitate, care tinde spre ocuparea deplină a forţei de muncă şi spre progres social, precum şi pe un nivel înalt de protecţie şi de îmbunătăţire a calităţii mediului”.

39Astra AB era o societate de drept suedez cu sediul în Södertälje (Suedia), care conducea un grup farmaceutic alcătuit între altele din AB Hässle și Astra Hässle AB, două filiale deținute în proporție de 100 %, cu sediul în Mölndal (Suedia). Cu efect de la 6 aprilie 1999, fuziunea dintre Astra și Zeneca Group plc a dat naștere societății AstraZeneca plc, a doua reclamantă în cadrul cauzei, care este o societate holding cu sediul în Londra (Regatul Unit). În urma acestei fuziuni, Astra, deținută în proporție de 100 % de AstraZeneca plc, a luat numele de AstraZeneca AB, prima reclamantă în cadrul cauzei, și a devenit o societate de cercetare și dezvoltare, de marketing și de producție. Societățile care au aparținut grupului Astra și cele care aparțin în prezent grupului AstraZeneca plc vor fi denumite în continuare „AZ”. Cu toate acestea, întrucât AstraZeneca plc și AstraZeneca AB sunt vizate în calitatea lor de părți la această procedură, acestea vor fi denumite împreună, „reclamantele”.

Losec și cu lansarea comprimatelor de Losec MUPS în cele trei țări în cauză (articolul 1 alineatul (2) din decizia atacată). Comisia a aplicat reclamantelor, în solidar, o amendă în cuantum de 46 de milioane de euro, precum și o amendă în cuantum de 14 milioane de euro societății AstraZeneca AB (articolul 2 din decizia atacată)[40].

Din aprecierile curții reținem următoarele idei:

- „după cum rezultă și din cuprinsul punctului 2 din Comunicarea Comisiei privind definirea pieței relevante în sensul dreptului comunitar al concurenței[41], definirea pieței relevante este, în cadrul aplicării articolului 82 CE, operată în vederea definirii granițelor în care trebuie evaluată problema dacă o anumită întreprindere poate avea un comportament într-o măsură apreciabilă independent de cel al concurenților săi, al clienților săi și de cel al consumatorilor[42]. Astfel, potrivit unei jurisprudențe constante, în scopul analizării poziției, eventual dominantă, a unei întreprinderi, posibilitățile de exercitare a concurenței trebuie evaluate în cadrul pieței care grupează ansamblul produselor care, în funcție de caracteristicile lor, sunt apte să satisfacă nevoi constante și sunt greu de substituit cu alte produse, aceste posibilități de exercitare a concurenței trebuind de asemenea evaluate având în vedere condițiile de concurență și structura ofertei și a cererii[43]. Astfel cum rezultă în special din cuprinsul punctului 7 din Comunicarea privind definirea pieței, piața relevantă a produsului cuprinde, prin urmare, toate produsele sau serviciile pe care consumatorii le consideră substituibile, datorită caracteristicilor, prețurilor și utilizării căreia acestea îi sunt destinate”[44];

- „potrivit unei jurisprudențe constante, poziția dominantă prevăzută la articolul 82 CE privește o poziție de putere economică deținută de o întreprindere care îi permite să împiedice menținerea unei concurențe efective pe piața relevantă, dându-i posibilitatea de a avea un comportament în mare măsură independent față de concurenții săi, de clienții săi și, în sfârșit, de consumatori. Existența unei poziții dominante rezultă în general din reunirea mai multor factori care, analizați separat, nu ar fi în mod obligatoriu concludenți[45]. În această privință,

[40] Pe scurt, istoricul cauzei poate fi prezentat astfel: „AZ este un grup farmaceutic activ la nivel mondial în domeniul inventicii, al dezvoltării și al comercializării de produse inovatoare; activitățile acestuia se concentrează asupra unui anumit număr de domenii farmaceutice cuprinzând în special domeniu afecțiunilor gastrointestinale, unul dintre cele mai importante produse comercializate de AZ este cunoscut sub numele de Losec, o marcă comercială utilizată pe majoritatea piețelor europene pentru acest produs pe bază de omeprazol. La 12 mai 1999, Generics (UK) Ltd și Scandinavian Pharmaceuticals Generics AB („petentele”) au depus o plângere potrivit articolului 3 din Regulamentul nr. 17 al Consiliului din 6 februarie 1962, Primul regulament de punere în aplicare a articolelor 81 CE și 82 CE, împotriva Astra, prin care acestea denunțau comportamentele AZ care urmăreau să le împiedice să introducă versiuni generice ale omeprazolului pe un anumit număr de piețe din Spațiul Economic European (SEE). Prin Decizia din 9 februarie 2000, adoptată în temeiul articolului 14 alineatul (3) din Regulamentul nr. 17, Comisia Europeană a somat AZ să se supună unor verificări în spațiile sale din Londra și din Södertälje; în anii 2002 și 2003, AZ a răspuns de asemenea la trei solicitări de informații, potrivit articolului 11 din Regulamentul nr. 17. La 25 iulie 2003, Comisia a adoptat o decizie de deschidere a procedurii iar la 29 iulie 2003, a transmis AZ o comunicare privind obiecțiunile, la care aceasta din urmă a răspuns la 3 decembrie 2003. La 29 ianuarie 2004 a avut loc o întâlnire pentru a se discuta anumite elemente de probă prezentate de AZ în răspunsul său la comunicarea privind obiecțiunile. AZ a prezentat de asemenea diverse documente cuprinzând, printre altele, notele din 27 ianuarie și din 11 februarie 2004, pentru a răspunde la întrebările adresate de Comisie cu ocazia întâlnirii mai sus menționate; la 13 februarie 2004, AZ a furnizat Comisiei elemente privind al doilea comportament presupus abuziv.

[41] JO 1997, C 372, p. 5, Ediție specială, 08/vol. 3, p. 60, „Comunicarea privind definirea pieței”.

[42] Pct. 30. Hotărârea Curții din 9 noiembrie 1983, Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin/Comisia, 322/81, Rec., p. 3461, punctul 37.

[43] Hotărârea Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin/Comisia, punctul 30 de mai sus, punctul 37, Hotărârea Tribunalului din 21 octombrie 1997, Deutsche Bahn/Comisia, T-229/94, Rec., p. II-1689, punctul 54, și Hotărârea Tribunalului din 17 decembrie 2003, British Airways/Comisia, T-219/99, Rec., p. II-5917, punctul 91.

[44] Pct. 31.

[45] Pct. 239. Hotărârea Curții din 14 februarie 1978, United Brands și United Brands Continentaal/Comisia, 27/76, Rec., p. 207, punctele 65 și 66, și Hotărârea din 13 februarie 1979, Hoffmann-La Roche/Comisia, 85/76, Rec., p. 461, punctele 38 și 39.

astfel cum rezultă din jurisprudență, cote de piață de peste 50 % constituie cote de piață foarte ridicate[46], iar o cotă de piață cuprinsă între 70 și 80 % constituie, în sine, un indice evident al existenței unei poziții dominante”[47].

- „trebuie să se considere că posibilitatea de care dispunea AZ de a obține prețuri sau niveluri de rambursare mai ridicate reflectă beneficiile pe care le-a obținut din poziția sa de prim venit pe o piață pe care o crease. Această poziție de prim venit constituie un factor important al poziției concurențiale de prim plan a AZ, de care Comisia a ținut cont în considerentele (541)-(543) ale deciziei atacate. Astfel, această poziție de prim venit este cea care se află parțial la originea puterii necontestate a omeprazolului AZ din punctul de vedere al cotelor de piață, în comparație cu concurenții care comercializau alți IPP”[48].

- „trebuie să se sublinieze că, în orice caz, constatarea unei puteri de piață, respectiv a capacității unei întreprinderi de a se comporta într-o măsură apreciabilă independent de concurenții săi, de clienții săi și, în cele din urmă, de consumatori, în sensul în care aceasta este în mod special în măsură să mențină prețurile la un nivel superior păstrând în același timp cote de piață mult mai importante decât cele ale concurenților săi, nu este condiționată de capacitatea întreprinderii de a folosi această putere de piață pentru a împiedica menținerea unei concurențe efective; astfel, în privința practicilor care vizează să excludă sau să scadă concurența, un comportament nu trebuie în mod necesar, pentru a fi calificat drept abuz de poziție dominantă[49], să rezulte din sau să fie făcut posibil de puterea economică a întreprinderii, nefiind necesară nicio legătură de cauzalitate între poziția dominantă și utilizarea abuzivă a acesteia”[50].

- „Potrivit unei jurisprudențe constante, noțiunea de folosire abuzivă este o noțiune obiectivă care vizează comportamentele unei întreprinderi în poziție dominantă care sunt de natură să influențeze structura unei piețe unde gradul de concurență este deja redus tocmai din cauza prezenței unei întreprinderi ce ocupă o asemenea poziție și care, prin recurgerea la

[46] Hotărârea Curții din 3 iulie 1991, AKZO/Comisia, C-62/86, Rec., p. I-3359, punctul 60.

[47] Pct. 243. Hotărârea Tribunalului Hilti/Comisia, punctul 242 de mai sus, punctul 92, și Hotărârea Tribunalului din 30 septembrie 2003, Atlantic Container Line și alții/Comisia, T-191/98, T-212/98-T-214/98, Rec., p. II-3275, punctul 907.

În decizia atacată, Comisia a subliniat că, în Germania, AZ deținea 96 % din cotele de piață în anul 1993 și aproape 83 % în anul 1994 (tabelul 26 din anexa la decizia atacată indică 82,57 %), în timp ce Takeda și Byk Gulden dețineau 12 % și, respectiv, 5 % din cotele de piață în anul 1994. Cotele de piață ale AZ au fost de peste două ori mai mari decât cele ale Byk Gulden între anii 1995 și 1997, care însumau între o cincime și un sfert din piață, în timp ce Takeda deținea 12 % din piață în anul 1994 și 17 % în anul 1997. Cotele de piață ale AZ, ale Byk Gulden și ale Takeda scăzuseră semnificativ ca urmare a introducerii omeprazolului generic în anul 1999 (considerentele (582) și (583) ale deciziei atacate).

[48] Pct. 260.

[49] Primul abuz de poziție dominantă identificat de Comisie constă în prezentarea, în cadrul unei strategii globale pentru CSP destinate să țină producătorii de produse generice departe de piața relevantă, a unui ansamblu de declarații în mod deliberat înșelătoare făcute în fața agenților de brevetare, a oficiilor naționale de brevete, precum și în fața instanțelor naționale, în scopul obținerii sau al menținerii unor CSP-uri pentru omeprazol, la care AZ nu avea dreptul sau la care avea dreptul pentru o perioadă mai limitată (considerentele 144 și 626 ale deciziei atacate). Comisia a identificat două etape în desfășurarea acestui prim abuz. Prima etapă implică declarații înșelătoare făcute de AZ cu ocazia transmiterii instrucțiunilor pentru agenții de brevetare, la 7 iunie 1993, prin intermediul cărora sunt introduse cereri de CSP în șapte state membre, printre care se numără Germania, Belgia, Danemarca, Țările de Jos și Regatul Unit (considerentul 628 al deciziei atacate). Cea de a doua etapă implică, în primul rând, declarații înșelătoare făcute în anul 1993 și în anul 1994 în fața oficiilor de brevete, ca răspuns la întrebările acestora cu privire la cererile de CSP depuse de AZ, în al doilea rând, declarații înșelătoare făcute în decembrie 1994, cu ocazia celei de a doua serii de cereri de CSP în trei state membre ale SEE, respectiv Austria, Finlanda și Norvegia, și, în al treilea rând, declarații înșelătoare făcute ulterior în fața altor oficii de brevete, precum și în fața unor instanțe naționale, în cadrul unor proceduri contencioase inițiate de producători concurenți de produse generice în vederea anulării CSP-urilor în aceste state (considerentul 629 al deciziei atacate). Pct. 305-307.

[50] Pct. 267. Hotărârea Curții din 21 februarie 1973, Europemballage și Continental Can/Comisia, 6/72, Rec., p. 215, punctul 27, și Hotărârea Hoffmann-La Roche/Comisia, punctul 239 de mai sus, punctul 91.

mijloace diferite de cele care guvernează o concurență normală între produse și servicii pe baza prestațiilor operatorilor economici, au ca efect crearea de obstacole în calea menținerii gradului de concurență existent încă pe piață sau în calea dezvoltării acestei concurențe[51]. În această privință, este important de amintit că articolul 82 CE vizează atât practicile susceptibile să cauzeze un prejudiciu imediat consumatorilor, cât și pe cele care cauzează prejudicii acestora prin faptul că aduc atingere unei structuri concurențiale efective[52]. Rezultă că articolul 82 CE interzice unei întreprinderi aflate în poziție dominantă eliminarea unui concurent și consolidarea în acest mod a poziției sale prin recurgerea la alte motive decât cele care țin de o concurență bazată pe merite[53]. Din jurisprudență rezultă de asemenea că un abuz de poziție dominantă nu trebuie în mod necesar să constea în utilizarea puterii economice conferite de o poziție dominantă"[54]. În speță, trebuie observat că furnizarea de informații înșelătoare autorităților publice, de natură să le inducă în eroare pe acestea și să permită, în consecință, acordarea unui drept exclusiv la care întreprinderea nu are dreptul sau la care are dreptul pentru o perioadă mai scurtă, constituie o practică străină de concurența bazată pe merite, care poate fi deosebit de restrictivă pentru concurență. Un astfel de comportament nu corespunde răspunderii speciale care revine unei întreprinderi care deține o poziție dominantă de a nu aduce atingere, printr-un comportament străin de concurența bazată pe merite, unei concurențe efective și nedenaturate pe piața comună[55]. Din caracterul obiectiv al noțiunii de abuz[56] rezultă că natura înșelătoare a declarațiilor comunicate autorităților publice trebuie să fie evaluată pe baza unor elemente obiective și că dovedirea caracterului intenționat al comportamentului și a relei-credințe a întreprinderii care deține o poziție dominantă nu este necesară pentru identificarea unui abuz de poziție dominantă".

În concluzie: dispoziţiile art. 101 TFUE, care reglementează interdicţia înţelegerilor anticoncurenţiale, şi ale art. 102 TFUE, care reglementează interdicţia abuzului de poziţie dominantă, privesc în exclusivitate practicile antitrust, cu particularităţile reglementărilor integrării europene. Aceste reguli interzic acordurile între întreprinderi, deciziile de asociere profesională şi practicile concertate, ca şi exploatarea abuzivă de poziţii dominante, susceptibile să afecteze, direct sau indirect, actual sau potenţial comerţul între statele membre.

BIBLIOGRAPHY

C. Altomonte, M. Nava, *Economics and Policies of an Enlarged Europe*, Ed. Edward Elgar, Celtenham, 2006;

B. Andreşan-Grigoriu, T. Ştefan, *Tratatele Uniunii Europene – actualizat 2010*, ed. a II-a, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2010;

J. Anderson, *Public Policy Making*, Ed. Praeger, New York, 1975;

T. Baskoy, *The Political Economy of the European Union Competition Policy*, Ed. Routledge, New York, 2008;

W.J. Baumol, A.S. Blinder, *Economics: Principles and Policy*, ed. a XII-a, Ed. South-Western CengageLearning, Mason (SUA), 2010;

[51] Pct. 352. Hotărârea Hoffmann-La Roche/Comisia, punctul 239 de mai sus, punctul 91, și Hotărârea AKZO/Comisia, punctul 243 de mai sus, punctul 69, Hotărârea Tribunalului din 7 octombrie 1999, Irish Sugar/Comisia, T-228/97, Rec., p. II-2969, punctul 111, și Hotărârea Tribunalului Michelin/Comisia, punctul 334 de mai sus, punctul 54.

[52] Hotărârea Europemballage și Continental Can/Comisia, punctul 267 de mai sus, punctul 26.

[53] Hotărârea AKZO/Comisia, punctul 243 de mai sus, punctul 70, și Hotărârea Irish Sugar/Comisia, punctul 352 de mai sus, punctul 111.

[54] Hotărârea Europemballage și Continental Can/Comisia, punctul 267 de mai sus, punctul 27, și Hotărârea Hoffmann-La Roche/Comisia, punctul 239 de mai sus, punctul 91.

[55] Hotărârea Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin/Comisia, punctul 30 de mai sus, punctul 57.

[56] Pct. 355, 356. Hotărârea Hoffmann-La Roche/Comisia, punctul 239 de mai sus, punctul 91.

J. Black, N. Hashimzade, G.D. Myles, *A Dictionary of Economics*, Ed. Oxford University Press, Oxford, 2009;

M. Cini, L. McGovan, *Competition Policy in the European Union*, Ed. Palgrave MacMillan, New York, 1998;

V. Constantinesco, J.-P. Jacqué, R. Kovar, D. Simon, *Traité instituant la CEE*, Economica, Paris, 1992;

P. Craig, G. de Búrca, *EC Law Text, cases & materials*, Ed. Clarendon Press, Oxford, 1998;

P. Craig, G. de Búrca, *Dreptul Uniunii Europene Comentarii, jurisprudenţă şi doctrină*, ed. a IV-a, serie coordonată de B. Andreşan-Grigoriu şi T. Ştefan, Ed. Hamangiu, Bucureşti, 2009;

A. Decocq, *Droit communautaire des affaires*, Paris, 1995;

S. Deleanu, *Drept comunitar al afacerilor*, Ed. Servo-Sat, Arad, 2002;

A. Fuerea, *Manualul Uniunii Europene*, ed. a IV-a, revăzută şi adăugită după Tratatul de la Lisabona (2007/2009), Ed. Universul Juridic, Bucureşti, 2010;

C. Gavalda, G. Parleani, *Traité de droit communitaire des affaires*, Litec, 1992;

B. Goldman, A. Lyon, *Droit commercial européen*, Dalloz, Paris, 1983;

G. Isaac, *Droit communautaire général*, Masson, Paris, 1998 ;

L. Lazăr, *Considerartions on the Role of EU's Competition Policy in Achieving the Objectives of the Strategy Europe 2020*, în Curentul Juridic no. 3/2010;

L. Lazăr, *Reformarea dreptului comunitar al concurenţei – încercare de a asigura convergenţa între instrumentele de politică concurenţială ale Comisiei Europene (I-II)*, în RRDA nr. 5 şi 6/2009;

D. Leonard, *Ghidul Uniunii Europene*, Ed. Teora, Bucureşti, 2001;

M. Luţaş, *Integrare economică europeană*, Ed. Economică, București, 1999;

O. Manolache, *Regimul juridic al concurenţei în dreptul comunitar*, Ed. All, Bucureşti, 1997;

E.G. Olteanu, *Dreptul concurenţei comerciale*, Ed. Universitaria, Craiova, 2002;

B.M.C. Predescu, A.I. Duşcă, *Dreptul comunitar al afacerilor*, Ed. Universitaria, Craiova, 2002;

D.I. Van Bael, *Competition Law of the European Communities*, Ed. Kluwer Law International, Haga, 2005;

L. Vogel, J. Vogel, *Le droit européen des affaires*, Dalloz, Paris, 1994.